

Şundan Bundan :

BİR KONFERANS

Alman Atom fizikçisi Werner Heisenberg, geçenlerde İstanbul'a geldi. Birkaç konferans verdi. Sonra, atom fiziğinin felsefedeki etkileri üzerine bir tek konferans vermek üzere Ankara'ya geldi. Heisenberg'in "Belirsizlik bağıntısı" diye ün kazanmış olan buluşu; birtakım feylesof geçinenler tarafından kötüye kullanılarak bir türlü bilim idealizmesinin kurulmasına yol açtı; fizikçinin kendisi de, esefle söylüyor ki, bu tefsirlere ya göz yummuş yahut da onlara benzer tefsirlere yeltenmiştir. Bununla beraber, Heisenberg'in buluşu, çok önemli bir bilim buluşudur, ve üzerinde tartışılarda bulunulacak değerdedir. Onun için, fizikçinin düşüncelerini kendi ağzından dinlemeğe, birçokları gibi biz de önem vermiştik; bu konferanstan, fikir tartışması bakımından birçok şeyler umuyorduk. Ama bütün unudularımız boşa gitti; şu sebepten boşa gitti: Heisenberg'in çok ünlü bir adam olduğu düşünülmesi olacak ki, tercüme işini Ankara Üniversitesinin, genel kültürü ve Almancası çok kuvvetli diye tanınmış bir profesörü üstüne almıştı.

Heisenberg, belli ki iyi bir fizikçi olmakla beraber tam bir öğretim üstadı da. Konferansı güzel kurul-

muştu. Fikirler birbirine ustalıkla bağlanmıştı, dil sade, temiz, su gibi berraktı; adam, kısa bir cümleyi söyledikten sonra sözü tercüme eden profesöre bırakıyordu. Fakat tercüme ci ya Heisenberg'i yanlış yahut da noksan anladı; söylediği her cümle ya mânasız, yahut da eksikti. Fizikçi, kendi buluşunun Kant felsefesi çerçevesi içine girmediğini anlatmak için sade bir şekilde Kant'ı anlattı; tercüme ci Kant'ı öyle bir hale soktu ki, bir kelime anlamaya imkân olmuyordu. Daha onun gibi neler. Şu orta okul öğrencilerinin bile bildiği, ateş, hava, su, toprak, yani dört öge (eski adıyla anasırı erbaa) yi bilmemek ve toprak yerine dünya demek. İlah... ilâh... İnsan bu tercüme ciyi dinlerken ne yapacağımı şaşırıyordu. Gülmeli mi, ağlamalı mı? Kısacası, Heisenberg'in konferansı bütün ümitleri suya düşürdü. Bilim adamlarımız, bu konferansla bize izin verseler de kendilerine bir iki sade hakikati hatırlatalım; ünlü bir bilgin yurdumuza, şu adamı bu adamı buraya getirttik diye böbürlenmek için çağırılmaz; ondan faydalanalım, halk faydalansın diye çağırılır; sonra, böyle bir tercüme işini üzerine alan bir kişi iki sorumluluğu üzerine alıyordur; biri halka, ikincisi de bilgene karşı. Yanlış, bozuk tercüme, hele geçen günkü kıratla olursa hem halkı aldatmak, hem konferansıya ihanet etmektir.

İlyas BUYUR

Denize Doğru

— Sonu —

— Ulan da derim, her bir boku da derim, eşşoğlu eşek.

Sanki onun eşek demesiyle eşek olacağım gibi, büsbütün alevlenirim :

— Eşşoğlu eşek babandır!

— Ulan senin sinsileni, sülâleni... Bir anda etrafımızı çeviriverirler. Kalabalığın arasında bir polis peyda olur. Adam, barbar bağırmağa başlar:

— Davacıyım! Davacıyım, polis efendi. İşte, bu kadar şahidim var! Bana bu kadar kişinin içinde...

Polis :

— Bırakın gürlütüyü de, der, merkeze kadar teşrif edin. Kozunuzu orada paylaşınız.

Adam, hâlâ bağırılmaktadır:

— Haydi, yürü bakalım merkeze! Kozunuzu orada paylaşınız.

Bizim iş hâpı yutar tabii. Düşeriz karakolun yoluna. Yolda kendi kendime düşünürüm: "Ne desem karakola gidince?" diye. Her halde önce kim olduğumuzu sorarlar. İşte o zaman celâllenirim: "Bilmiyor musunuz benim kim olduğumu? Ben bu memleketin..." Hayır, bu usul iyi bir usul değil. Ya tanıyabilirse polis? Öyle ya, okuyup yazması yoksa tanıyabilir. Üstelik öbür adam da mühimce bir adamsa? Meselâ, bilmem ne müdürü olduğunu söyleyebilir? Tabii, benden çok onun sözünü dinlerler. Onun için ben beklerim. Önce o adam söylesin, kim olduğunu, sonra ben. Büyükçe bir unvanla çıkarsa karşıma, ben ondan da ağır bastığı hissettirmek için, alçaktan ahıyormuş gibi bir cevap veririm:

— Ben, derim, müdür falan değilim. Ben alelade bir vatandaşım.

Politikaya girişiminin tam sırası. "Bu memlekette hak sahibi olmak için mutlaka..."

Açarım ağzımı yumarım gözümü.

★

Ayağımın altındaki toprak, kunduralarıma yapışmaya başladı. Gittikçe çamur içine giriyorum. Şöyle ileriye doğru baktım: bataklık. Sağa doğru gidersem sazların arasında kurakça bir yol bulurum diye düşündüm. O yana yürüdüm. Büsbütün batağa girdim. Sanki sazların arasından su fışkıyor. Ama, ne olursa olsun, mutlaka deniz kıyısına gideceğim. İki yıl bu, dile kolay! gideceğim; denize gideceğim.

Ayak bileklerime kadar batağa girdim. Her adım atışımda biraz daha batıyorum. Durdum. Başımın üzerinde kocaman kocaman deniz kuşları belirdi. Beyaz kanadlarını açmışlar, çığlık çığlığa, dönüp duruyorlar. Ne vahşi, ne korkunç bir manzara! Onların çığlıkları dışında,

insanın tüylerini diken diken eden bir ölüm sessizliği var Ölüm düşündüm. Ölümün en kötüsü, bir bataklıkta, çırpına çırpına, ümidin her an biraz daha azaldığını göre göre ölmekmiş diye duymuştum. O geldi aklıma. Deniz uğruna, denize el sürebilmek uğruna ölüm! İstemiyorum ölmek. Oysaki bundan evvel kaç defa ölüme razı olmuştum. Fazi olmak da değil, intihar etmeyi bile düşünmüştüm.

Kimileri derler ki intihar bir irade işidir. Ben buna inanmıyorum. İntihar bir iradesizliktir. Düyadaki güçlükleri yenebilen, o iradeyi gösterebilen kimse kolay kolay ölüme razı olmaz. Ölüme razı olan, hiçbir şeyle cedelleşemeyen, bu savaşta bütün ümitlerini kaybeden kişidir. O ümitleri kaybetmek için de, insanın, kendisini dünyaya bağlayacak hiçbir şeyi olmamalı. Ne para, ne pul, ne aşk, ne muhabbet, ne şeref, ne namus. Ama şimdi ben öyle miyim ya! Hiçbir şeyim olmasa bile günde beş lira kazanabileceğim. Beş lira! Az para mı?

Bu beş lirayla pekâlâ karnımı doyurabilir, ısınabilir, giyinebilir, dünyanın parasız olan bütün nimetlerinden faydalanabilirim. Gökyüzünün parlaklığı, denizin mavisi, ağaçların yeşili, toprağın sıcaklığı, suların sesi, havada uçan kuşlar, rüzgârın getirdiği çiçek kokuları... Nasıl vazgeçerim bunlardan? Hayır, ölmek istemiyorum...

Peki, ya deniz? İşte, on beş dakikalık yolum kalmış. Deniz kuşları, çığlık çığlığa, hâlâ dönüp duruyorlar. Vazgeçemiyecğim denizden. Tekrar etrafıma bakındım. Biraz daha kuru bir yol aradım. Galiba, azıcık gayret edip daha sağa gidersem kurak yere çıkabileceğim. Yavaş yavaş, sulara, çamurlara bata bata, o yana doğru ilerledim. Gayret! Biraz daha! Biraz daha!

Dediğim oldu. Üstümde toz tabakaları bulunan; dümdüz, kuppuru bir yere geldim. Gelir gelmez de koşmaya başladım. Kıyıya bir an evvel varmalıyım.

Sazlarla, kamışlarla örtülü bir tümseği atladım. Kıyıdayım. Ayaklarımın altında kumla karışık çakıl taşları. Sular ayaklarıma kadar geliyor. Sığ bir sahil. Sahilin üç metre gerisinde vatoz ölüleri, iri iri şeytan minareleri, içi boşalmış pına kabukları. Ne vahşi bir deniz! Hiç böylesini görmemişim.

★

Beyaz kanadlı kuşlar, hep çığlık çığlığa, başımın üzerinde. İçimde sonsuz bir sevinç. Bağırarak istiyorum: "Boş ver! Üye bağırarak istiyorum, beş liraya da boş ver!"

NELED DEMİŞLER?

Suat Taşer, Ankara'da çıkan Zafer gazetesinde, pek eğlenceli yazılar demişler. Bunlardan biri Devlet Operasının sanatçıları ile sanat üzerine bir konuşma idi. Daha doğrusu, Suat Taşer bu sanatçılara sanatın ne olduğunu soruyor, onlardan aldığı karşılıkları da gazetede yayınlıyordu. Suat Taşer'in böyle bir işe girişmesi herhalde sanatın ne olduğunu anlamak için değildir. Çünkü Suat Taşer, hem sanatın ne olduğunu kendisine cevap verenlerden iyi bilir, hem de bu soru kendisine sorulsa söyleyecek söz bulamaz. Böyle bir hüküm vermekle Suat Taşer'i yermek istediğini sanmayız. Kolay değildir sanatı bir cümlede anlatmak. Bana da sorsalar, ben de şaşırım. Şaşırım ya, hiç olmazsa cevap vermem. Suat Taşer'in hoşluğu da, konuştuğu insanları cevap vermeye zorlamasından geliyor. O da biliyor bu zatların söyleyecekleri sözlerden bir şey çıkmayacağını. Ama gene de soruyor işte. Niyeti ünlü sanatkar diye tanınmış bir sürü insanın sanat meseleleri üzerinde bile ne kadar az düşündüklerini göstermek olsa gerek.

Böyle düşünmekte o kadar da haksız olmadığımızı, yayımlanan cevapları görünce daha iyi anlıyoruz. En akıllıları bu soruya Sanat nedir? sorusuna —"Allaha ısmarladık!" diye cevap vermiş. En yetkilileri de operanın ünlü rejisörü- on dakika müsaade istedikten sonra, sanatı, yazılı olarak, şöyle tarif etmiş:

Sanat tanrının nefesidir.

Bizim Özdeyişler sütununa geçecek çapta, Reşat Şemsettinlere taş çıkaracak çapta bir söz.

O. V. K.

Kitaplar, Dergiler :

BİZİM KÖY

Yaprak'ın geçen sayısında güzelikten başka kaygısı olmayan sanatçılarımızın bunca özledikleri güzele sırf bu kaygı yüzünden erişemiyecüklerini anlatmaya çalışmışım. Bu yazıda Mahmut Makal'ın Bizim Köy'ünden söz açacağım. Bizim köy büyük bir ilgi topladı. Aman ne güzel, ne bulunmaz kitap diyenler, uykusu kaçanlar, ağlayanlar tümen tümen. Ben de çok sevdim, bu kitabı, elimden kolay kolay bırakmadım. Neden biliyor musunuz Makal'ın kitabı bunca güzel? Güzel bir kitap yazmaya özenmemiş de ondan. Mahmut Makal'ın bütün isteği bize köyünü anlatmak. İçinde bir dert var Makal'ın güzellikten başka. Köy enstitüsünde okumuş, Türk köylerinden hiç olmazsa birini kalkındırabileceğine inanmış, bakmış ki köyün kalkınmasına bir sürü engel, ağalar, softalar, kara kuvvet, bilgisizlik, yoksulluk.... Bize tutmuş bu savaş ya na yakıla anlatıyor. Savaş diyorum ya, mübalâğası yok. Mahmut Makal'ın başına öyle ölesiye işler gelmemiş ama arkadaşlarımızın sille tokat, tekme, sopa, tabanca kanları içinde yere serildiğini görmüş. Ağlamış sızlamış umudunu kaybetmemiş. Kitap bu umutla bitiyor. Evet Mahmut Makal güzel bir kitap yazmaya değil, bildiğini anlatmaya, köy davasına hizmet etmeye çalışmış. Makal bu kitabı yazarken güzellikle ilgili hiç bir şey düşünmedi mi acaba? Elbetteki doğru, anlaşılır, anlatmak istediği şeye uygun cümleler kurmaya özenmiştir. Üstelik anlattığı parça parça vakaların enini boyunu, basılacak, üstünde durulacak yerlerini de hesap etmiştir. Kitapta bölümlerin birbirleriyle anlaşmasından, uyusmasından doğan bir ahenk, bir ölçü göze çarpmıyor. Ama Mahmut Makal bu ahenge, bö ölçüye güzeli ararken değil gerçeği ararken ulaşmış. Bilmem iyi anlatabiliyor muyum? Bazı güzel dolaplar, koltuklar vardır. Marangoz bunları yaparken birtakım ölçülere uyar. Koltuk oturmaya yarar, dolap belirli eşyaları saklamaya. Bir koltuğun yüksekliği hiç bir zaman en uzun boylu adamın diz kapağını aşmaz, aşamaz. Aşarsa oturulamaz sonra o koltukta. Koltuk ölçüleri güzellik kaygısından değil, fayda

kaygısından doğar. Fayda kaygısıyla yapılan koltuk da bazan güzel olur. Mahmut Makal da böyle yapmış. Köyünü anlatmak için bir kitap yazmış, kitabı üstelik güzel olmuş. Ya Mahmut Makal köyünü bize doğru dürüst anlatacak yerde, evlere şenlik güzel bir eser vermeye özenseydi, yandığımız gündü. Bizim okuyamazdık o kitabı.

Mahmut Makal'ın kitabı güzel ya, bir okuyucu olarak da güzelliğine boş vermeli. Çünkü, Mahmut Makal kitabıyla her şeyden önce bidden yardım istiyor. Diyor ki çocuklara birşeyler öğretmiyorum. Bizim köye çırann yerine lâmbayı, tezeğin yerine kömürü, üfürükçülüğün yerine sağlık bilgisini sokacak güç yok bende. Mahmut Makal bunları bize bağıri yana yana anlatırken biz bu kitap güzel mi, çirkin mi diye tartışıyoruz. Makalın köyündeki uyuşukluk bizim de elimizi kolumuzu bağlamış. Ne farkımız var içinde Allah, Peygamber adı geçmediği için Makal'ın okuduğu şiirlere sırt çeviren köylülerden? Onlar şiirlerin içinde Allah, Peygamber adı arıyor, biz kitaplarda güzellik arıyoruz. Dünyaya yaşamak için geldiğimizi, adam gibi yaşamak için de savaşmamız gerektiğini unutuyoruz. Büyülemiş bizi; bizi de köhne bir kültür büyülemiş. Silkinmemiz, köy davasının nasıl, ne biçim halledilebileceğini, bu davanın başka davalarla ilgisini kestirmemiz, sonra da hastalığı yenmek için bütün gücümüzle savaşmamız gerek.

Oktay RİFAT

CÜMBÜSLÜ BİR KİTAP

Okuyucularına hoşça vakit geçirmek isteyen yazarların sık sık başvurabilecekleri kaynaklar vardır. Milli Kalkınma Partisi'nin yayınları ile Necip Fazıl'ın, Peyami Safa'nın yazıları onlar arasındadır. Ben, son günlerde yeni bir kaynak daha buldum: din dergileri.

Bu dergilerden, geçen sayılarımızda da söz açmış, Sebülürreğâz'ın meseleleri üzerinde kısaca durmuşum. Elime bu sefer, başka bir hazine geçti. Bu hazine, Hakka Doğru dergisinin yayımladığı Rûya Tabirnamesi adlı kitaptır. Eser, aslında, Muhyiddin-i Arabî hazretlerininmiş; Muharrem Zeki adında bir zat yeniden yazmış. Bir bilim eseri gibi başlıyor. Rüyalar bir kaç bölüme ayrılmış. Gerçek rüyalar, yalan, yalancı, aldatıcı rüyalar, efdal rüyalar gibi. Gerçek rüyalar da üçe ayrılmış: Tebşir, tahrir, ilham rüyaları... İnsan şaşırıyor birdenbire. Doğru dürüst, ağır başlı bir kitap okuyacağımı sanıyor. Gelgelelim, ikinci sayfada iş değişiyor. Sapıtırıyor yazıyor. Diyor ki:

"Fakir adamın rüyasına itibar olunmaz. Çünkü, o daima günlük nafakasını düşünür."

Bütün dinler, insanlara, oldukça eşit bir yaşayış sağlamaya çalışmışlar. Bunun için de, herkesten önce, fakir fukarayı korumak gerektiğine inanmışlar Böyle iken, nasıl oluyor da, bir din dergisinin çıkardığı bir kitap fakir fukarayı adam yerine koymuyor? Doğrusu, pek akil erdemedim.

Yazar, gene o sayfada, deminki cümleden bir kaç satır aşağıda, şöyle diyor :

"Rûya gören kimse, bunu düşmana, câhile, kadına ve maskaraya söylememelidir."

Demek ki kadın kısmı, düşmanla, câhille, maskarayla bir tutuluyor. Ne insanlık, ne insanlık!

Aynı kitabın başka bir yerinde şöyle bir söz var :

"Vücutünde mevcut uzuvlarından fazla şey gören kişi zengin olur."

İnsanın içinden, cümlemize, üçer kulak, dörder burun, beşer bacak vermesi için tanrıya yalvarmak geliyor.

Başka bir cümle :

"Kabak ağacı gören kişi doktorluğu öğrenir ve hasta olmaz."

Kabak ağacı olur mu olmaz mı diye düşünmüyoruz bile. Demek ki, diyoruz, Tıp fakültelerinin de papucu dama atıldı. Öyle ya, bir kabak ağacı gör rüyada; tamam. Ne lüzum var okullarda çürümeye? He-men as kapına levhayı,

Birinci sınıf operatör diye.

Kitapta bu biçim örnekler tümen

DİL KÖŞESİ

GELECEK GÜNLERİN YAKIN TARİHİ

Ankaranın biricik akşam gazetesinin bir fıkra yazarı var. Cingöz Recai hikâyelerinden kalma alışkanlıkla, bir takım iç gücüklayıcı fıkralar yazar, Yenişehir bayanlarını eğlendirmeye çalışır. Geçen gün daha ciddi bir konuda yazdığı bir fıkra şu cümle ile sona eriyordu: "Bunu bize gelecek günlerin yakın tarihi gösterecek." Bizim bildiğimize göre tarih, geçmiş olayların olup bitenin hikâyesidir. Gelecek günlerin simidinden tarihi olmaz. Firenkçede buna nonsens denir. Yakın tarih sözü ancak arkamızda kalmış günler için kullanılır. Cümlelerin manasızlığına daha iyi anlamak için bir de tersine çevirelim, bakın ne oluyor: "Bunu bize geçmiş günlerin uzak istikbali gösterdi." Nasıl, iyi mi?

"Büyük lâf etmek için yazıldığı pek belli olan basma kahp bir cümlemin üstünde durmak istemedik ama bunu yazanın Dil Kurumu'nda üye olduğunu düşününce dayanamadık. Aynı yazar Ulusta çıkan başka bir fıkrasında, yazılarını başından sonuna kadar okumayıp şöyle bir göz gezdiren okuyuculardan şikâyet ediyordu. Dua etsin ki yazıları okunmuyor. Okunsaydı kimbilir daha ne yanlışlar bulunurdu.

BARİŞİ BİR TÜRLÜ SEVEMEDİ

Ulus gazetesinin ünlü bir yazarı daha var. Hem de başyazar. Bu zat geçenlerde Dil Kurultayı Başkanlığına resmi aday gösterildiği zaman bazılarını kızdırdı, dil davasına hiç bir emeği geçmemiş bir kimşenin Kurultaya Başkanlık edemeyeceğini söylediler. Biz burada bu konuyu uzun boylu ele alacak değiliz. Okuyucularımıza bu zatın hâlâ ne biçim bir dil kullandığını göstermek için bir örnek vermekle yetineceğiz. Sayın başyazarın bir kaç gün önce Ulusta çıkan yazısının başlığı: "Sulh muahedelerine hürmetsizlik" idi. Bu üç arapça kelimenin her birisinin dilimize artık yerleşmiş karşılığı var. Bugün "Sulh muahedelerine hürmetsizlik" yerine kolayca "barış andlaşmalarına saygısızlık" diyoruz. Ama üstad diyemiyor işte. Kendisinin "Barış" a düşman olduğunu bildirici ama düşmanlığı bu kadar ilerlettiğini doğrusu bilmiyorduk. Anlaşılan her gün ağız sulana sulana savaştan söz açmak, kendisine barış kelimesini büsbütün urutturmuş.

tümen. Ama ne lüzum var hepsini sıralamaya? Merak eden alır okur.

Okur ya, kitabın sonundaki bir Segirname'ye de ilismeden edemeyeceğim. Bu bölümde, yazar, türlü uzuvların seğirmelerine türlü mânalar vermiş. Meselâ bir yerde şöyle demiş :

"Tenasül âleti seğriyen kimse, izzet ve hürmet bulur; sevdiği adamla bulur."

"Hayanın iki tarafının seğirmesi, darlığa düşmeye âlâmettir. Hayasının sağ yanı seğriyen insan sevindir. Hayasının sol yanı seğriyen insan da sevinir ama daha evvel biraz mihnet çeker."

".... Dübürünün sağ yanı seğriyen azız olur; sol yanı seğriyen rahat bulur."

Bu kadar rahat konuşmalarına göre, bu zatların sol yanı seğriyor demektir.

Namusta edep arasında pek de fark gözetmeyen, bu arada da, hepimizi edepli olmaya davet eden bu din sözcülerinin bu türlü işlerini ne yazık ki pek ciddiye alamıyoruz. Bunun böyle olacağını kendileri de sezmişler herhalde; bir açık kapı bırakmış olmak için, kitaplarını Şaka Basımevi'nde bastırmışlar.

O. V. K.